

MIȘCĂRI ȚĂRĂNEȘTI DIN JUDEȚUL BOTOȘANI PREMERGĂTOARE RĂSCOALEI DIN 1907

STELA GIOSAN

În perioada 1864—1888, economia românească a rămas preponderent agrară, agricultura constituind ocupația de căpetenie a mării majorități a populației.

Din punct de vedere al forțelor de producție, agricultura românească a cunoscut în acest răstimp un sensibil proces de dezvoltare, România numărându-se printre cele dintii state europene care au folosit în agricultură mașini și utilaje. Cu toate acestea, se impune a menționa faptul că moșierii și arendașii nu au acordat interesul ce se cuvenea introducerii în mai mare măsură și într-un ritm mai rapid a uneltelor și mașinilor agricole.

Angajată prin contracte de învoieli agricole, țărănimea lucra pământurile moșierilor și arendașilor cu vitele sale și inventarul său agricol, rudimentar, slab productiv.

Relațiile de muncă au cunoscut și ele o oarecare prefacere. Din acest punct de vedere, agricultura românească a fost dominată de un amalgam de relații în care elementele noi ale relațiilor de producție capitaliste se contopeau cu rămășițe ale relațiilor de producție feudale.

Legile de învoieli agricole din 1866 și cele care le-au urmat, au menținut sau au desființat formal, „de jure“ constrângerea extraeconomică. Ele însă n-au abolit sistemul, ci l-au perpetuat.

Instrumentul de dominație din trecut, al stăpînului, asupra țaranului, pământul, s-a menținut și mai tirziu. După unire „chestiunea relațiilor dintre proprietari și cultivatori“ a constituit o preocupare a Adunării Elective, a domnitorului, a primului ministru M. Kogălniceanu, care va elabora în 1864 și proiectul legii rurale. Aceasta prin prevederile sale trebuia să desființeze claca, să împrăștiarească țaranii, dar modul ei de aplicare defectuos care a anulat de la bun început efectele ei, a dus în fine la faptul că legea nu a rezolvat problema țărănească și că marea proprietate nu a fost desființată după 1864. Deși a avut însemnătatea unui act de deschidere spre viitor, prin eliberarea țărănimii de clacă și împrăștiarea sa, legea rurală din 1864 a creat o țărănime fără nici o rezistență în fața puterii economice a moșierilor și arendașilor.

Renunțarea țăranilor la terenurile atribuite, (care de cele mai multe ori erau pământuri rele, neproductive), ștergerea de pe listele de împroprietărire pe motivul neputinței țăranilor de a plăti despăgubirea cuvenită conform articolului 23, măsurătorile în minus a terenurilor atribuite au fost doar câteva din procedeele folosite de comisiile de împroprietărire, care ne îndreptățește să afirmăm că o asemenea împroprietărire a fost foarte departe de a rezolva problema pământului pentru țărani. Și dacă la această stare de lucruri mai adăugăm și impozitele destul de considerabile către stat, județ și comună, ne explicăm mizeria țăranului român și mai ales a vechiului clăcaș.

Datorită abuzurilor de tot felul pe care le-au utilizat moșierii și arendașii, putem afirma că pe moșiile statului s-au împroprietărit cât s-au putut mai mulți clăcași, iar pe proprietățile particulare cât mai puțini. De aceea din totalul familiilor rurale, dintr-un județ agricol ca Botoșanii, 25% au primit numai loc de casă, 50% au primit pământ ca pălmași iar mai mult de 20% au fost excluși de la împroprietărire fiind considerați de comisia județeană "fără nici un drit".¹

În această situație, lipsite de pământ, supuși tot mai mult arbitrariului și abuzurilor din partea moșierilor, arendașilor și autorităților, țăranul român va încerca să-și facă dreptate, adresînd plîngerii tot mai numeroase autorităților locale și centrale.

Este elocventă în acest sens plîngerea celor 53 de locuitori din satul Mănăstireni, comuna Mănăstireni, județul Botoșani, care la numai un an de la promulgarea legii, făceau cunoscut Ministerului de Interne abuzurile săvîrșite de proprietarul acestei moșii Teodor Mătăsariu : „ne vedem obijduiți amar cu pământul ce ni se cuvine după lege, dumnealui proprietariu cu de la sine putere ne-a închis împrejurul satului trăgînd brazde pe sub casele noastre, și nu avem chip măcar a trece sau a ține vreo pasăre, că stă cu pușca să ne ucidă, motiv ca să ne poată jefui pururea precum dumnealui va voi, numai din pizmă, scoțîndu-ne din pământurile vechi și ne-au dat niște pământ numai ponoară și sărături și gropi, unde nu mai este speranță de a pute rodi ceva, vîzîndu-ne în totul nenorociți. Ne-am tînguit la toate autoritățile locale respective din acest județ cu mai multe suplice dar pînă în prezent nici o dreptate nu ni s-au făcut. Pentru care cu lacrimi venim a pica la mila dv. rugîndu-ne să binevoiți D-le Ministru a ordona cît mai pripit a noastră împroprietărire cu pământul, după lege să ni se deie, după cuviință și nu de care cu el nu ne putem hrăni, precum și a nu fi închiși împrejur ca în capcană, căci cu asemenea urmare rămînem desăvîrșit mizeri și muritori de foame“.²

La aceleași nedreptăți și obijduiri ale proprietarilor, se referă și țăranii din județul Dorohoi, în plîngerile lor către autoritățile centrale, care sînt concludente pentru viața deosebit de grea a țăranului român : „așa încît am fost siliți a vinde din vite și lucrurile din gospodărie ca

1 F.A.S. Botoșani, fond Prefectura județului Botoșani, ds. 389/1865, f. 20.

2 *Ibidem*, ds. 170/1864, f. ; 220-221.

să ne ținem viața noastră, a copiilor noștri“, — își încheiau plîngerea locuitorii din satul Mogoșești, comuna Buda.³

Faptul că au îndrăznit să-și ceară drepturile prin plîngeri, sau că în unele locuri țărani „au călcat ograda boierului“ pentru a-și face dreptate după lege, au fost fapte considerate de autorități deosebit de grave și au rămas consemnate drept „răzvrătiri și revolte“ ale țăranilor care îngrijorau autoritățile „care fapte de răzvrătire ar putea avea înrîurire și asupra liniștii satelor din jur“ așa cum se arăta în raportul subprefectului de la plasa Prutul de jos, către prefectură, privind cei 114 locuitori din comuna Hudeștii Mici, „care răzvrățiți și îndemnați de răzvrătitori aflați între dinșii au călcat proprietatea Moruzi“. ⁴ În același sens, în ordinul său către subprefectul plășii Tîrgului, referindu-se la „revolta“ locuitorilor de pe moșia Mănăstireni, prefectul de Botoșani nota: „În privire că din cercetarea făcută de către subscrisul la comuna Mănăstireni în chestia revoltării locuitorilor de pe acea moșie asupra Ds. proprietariului Teodor Mătăsariu pentru că le-ar face mai multe obejduiri s-au descoperit culpabili pe patru locuitori din această comună și anume: Gheorghe Burduje, Ioan Ștefancu, Theodor Furtună și Vasile Furtună care au invitat pe ceilalți locuitori a se răscula asupra D. Mătăsariu și a autorității subprefecturei, fără ca din cercetare să se fi putut descoperi că au avut vreun drept sau că sînt obișduiți cu ceva, vă invit d-le subprefect ca să regulați arestarea arătaților indivizi pe timp de trei zile, la primăria comunală și să ștrefuiți pe fiecare cite cu suma de 50 lei în folosul comunei, făcîndu-le totodată cunoscut că deși fapta lor e mult mai gravă și merită o pedeapsă mai serioasă însă în privința făgăduinței ce au dat că ei pe viitor nu vor mai face asemenea necuviinți, prefectura s-au mărginit numai cu cele hotărîte mai sus“. ⁵

Am ales cele două plîngeri, deși numărul lor este mare, deoarece prin conținut ele oglindesc adevărata stare a țăranului din aceste zone, și prin faptul că autoritățile le-au catalogat ca răzvrătiri și revolte, temîndu-se că aceste acțiuni ar putea constitui exemplu și îndemn și pentru alte localități.

Exploatați într-o manieră în care formele noi, capitaliste se împleteau cu cele vechi și acestea amplificate uneori prin formule noi elaborate în spiritul vechilor relații, lipsiți de drepturi politice, reale care să le dea posibilitatea să participe la luarea deciziilor ce urmau a statua viața lor și a țării, ținuți într-o situație crasă instructivă, țărani români erau deci obligați de împrejurări la nesupunere. Din aceste motive, an de an spiritele în lumea satului românesc devin din ce în ce mai agitate, mai ales că la numeroasele lor suplici înaintate la autorități nu primeau nici un răspuns, ba mai mult erau mai tare obișduiți de proprietari, arendași și posesori împotriva cărora se plînseseră.

Cînd foamea nu mai cunoștea margini și durerea umplea pocalul răbdării, se aprindeau scintele răscoalelor, care zdruncinau rînduielile, și

3 *Ibidem*, fond Prefectura județului Dorohoi, ds. 37/1867, f. 1-29.

4 *Idem*, ds. 33/1864, f. 1-4.

5 *Ibidem*, fond Prefectura județului Botoșani, ds. 170/1864, f. 226.

sileau pe guvernanți să ia o serie de măsuri de a îndrepta cite ceva din neajunsuri, pentru a mai astîmpăra necazurile ce se strînseseră de-a lungul anilor.⁶

Așa s-a întîmplat în primăvara anului 1888 cînd țărani s-au convins că nu mai pot răbda exploatarea și că dreptatea nu le-o dă nimeni dacă nu și-o vor cucerii singuri.

În afara cauzelor cu caracter general și permanent între care lipsa pămîntului, simțită încă din anii de după cucerirea independenței depline de stat, precum și grelele condiții impuse prin contractele de învoielii agricole, ocupau locul central, au intervenit și cîteva cauze imediate care au accelerat procesul de radicalizare a maselor țărănești, grăbind ridicarea lor la luptă.

Suferințele țărănilor s-au accentuat și au căpătat proporții după seceta din vara anului 1887 cînd foamea a început a face victime în toată țara, cînd promisiunea candidaților pentru alegerile de cameră din 1888 că după alegeri vor reduce dijma și vor împărți pămînt, a rămas doar la stadiul de promisiune, la care s-a mai adăugat și activitatea mișcării socialiste la sate, au fost factori care au contribuit la creșterea tensiunii și activizarea maselor țărănești.

Despre toate aceste stări de lucruri vorbesc documentele și presa vremii care pun în lumină cauzele reale, situația materială grea și lipsa de pămînt a țărănimii, care a determinat-o să se ridice la luptă.

Răscoala a izbucnit mai întii în sud-estul țării întinzîndu-se cu repeziciune în vest și nord, cuprinzînd sate, comune și județe, crescînd în intensitate, iar răsculații au mers de la călcarea proprietății, molestarea proprietarilor și autorităților locale, pînă la împărțirea grînelor din pătulele boierești.

În nordul țării semnalul răscoalei l-au dat țărani din comuna Corni, județul Botoșani, care în aprilie-mai 1888 s-au ridicat la luptă, „adunîndu-se la primărie au somat pe primar să le arate ordinul ce are de sus pentru împărțire de pămînturi“ intenționînd „a se duce cu plugul și a tăia din lanurile boierești“.⁷

Tumulul continuînd a lua proporții îngrijorătoare, se anunță subprefectura care trimite un detașament de 60 călărași, care arestează cinci „instigatori“ care au declarat în anchetă că voiau pămînt.⁸

După Corni, se răscoală rînd pe rînd comunele : Dobîrceni, Costești, Cervicești, Ipotești, Cucoreni, Brehuiești din județul Botoșani, răscoala extinzîndu-se și în județul Dorohoi. Referindu-se la acestea, într-o notă intitulată „Corespondență din Dorohoi“ ziarul „Curierul român“ din 28 mai 1888 nota : „Agitațiunile țărănești au început a se manifesta și la noi în toată seriozitatea lor. Deocamdată ele și-au ridicat capul la Brăiești, Văculești, țărani ar fi pus plugurile în ogorul proprietății.“⁹

6 I. Ilincioiu, *Țăranii, pămîntul și moșierii în România 1864—1888*, București, ed. pol., 1982, p. 192.

7 „Curierul român“, 16 aprilie 1888.

8 Idem.

9 „Curierul român“, 28 mai 1888.

La Dumbrăveni un număr de 300 de oameni adunați la primărie cer cu insistență hotărnicia împrumutării din 1864. Autoritățile se opun, și fug, iar subprefectul sosește la fața locului, cerind armată. De la Botoșani sosește o companie de 60 soldați. Se parlamentează afară la câmp și se izbutește a reîndruma pe revoltați la locuințele lor.¹⁰

Referindu-se la rezezițiunea cu care s-a extins răscoala în județ același ziar la numai o săptămână scria în articolul „Răscoala de la Dumbrăveni“ : „La 2, 3 și 4 septembrie, satul Dumbrăveni a fost teatrul unor tulburări neasămănat mai serioase decât cea din ziua de 3 august, avînd de astă dată ralierea și altor cinci, șase sate dinprejur ; un număr de 800 pînă la 1000 de locuitori s-au adunat în curtea proprietății, ridicară plugurile și porniră la câmp cu ele spre a-și împărți pămînturile. La sosirea armatei, dorobanții au fost întîmpinați cu țărushi și cu ciomege la care s-a răspuns cu paturile puștilor. În fine toate încercările de a potoli spiritele ațîțate și a restabili ordinea adînc tulburată, devenind infructuoase se ordonă 2 șarje de artilerie care puseseră mulțimea pe goană“.¹¹

Îngrijorate, autoritățile locale informau prefectura că semne noi de tulburări mult mai întinse și mai periculoase se reivesc prin alte localități megieșe“.¹²

Autoritățile județului reușesc în cele din urmă să înăbușe mișcarea care după cum se scria în același ziar „cum se vede avea toate aparențele unui început de revoltă, o serioasă agitație agrară datorită unei ardente trebuinți sociale care de fapt devenise deviza mișcărilor de acum — pămîntul...“.¹³

În rapoartele autorităților se menționau amănunte privind agitația pe care au desfășurat-o în sprijinul revendicărilor țaranilor, învățătorii Gh. Vicol din Avrămeni, frații Alexandru și N. Rădeanu din Brehuiești și Corni, rezerviști și profesori socialiști de la gimnaziul din Dorohoi care discutau cu țaranii „împărțirea pămînturilor proprietarilor“.¹⁴

Deși înăbușită, lupta țărănimii din 1888 împotriva exploatării, pentru pămînt și condiții de muncă și viață mai bune, omenești, avea să continue an de an. Cauzele principale ale nemulțumirilor maselor țărănești au fost departe de a fi lichidate prin legile cu caracter agrar adoptate după răscoala din 1888.

Ca urmare, în preajma anului 1907, țaranul român ajunsese la limita fizică și morală a rezistenței în fața sărăciei.

Anul 1906 cînd mișcările țărănești au devenit tot mai puternice, prevestea apropierea furtunii în toate județele țării. Acum au loc răscoalele sătenilor din Sirbi, Avrămeni, Știubieni, Vlăsinești, Fîntînele. Pomirla, județul Dorohoi, care au propagat printre țaranii din partea locului ideea de a se răscula împotriva proprietarilor și arendașilor spre

10 Idem ; 1 septembrie 1888.

11 „Curierul român“, 8 septembrie 1888.

12 Idem, 1 septembrie 1888.

13 Idem, 1 decembrie 1888.

14 Idem, 29 mai 1888.

„a-și însuși prin forță moșiile dacă nu li se dă de bună voie“, lucruri care au determinat autoritățile să ia grabnice măsuri pentru potolirea spiritelor agitate și pentru asigurarea ordinii și liniștii din acest județ.¹⁵

Din aceste realități a luat naștere vîlvătaia care a cuprins țara în primăvara anului 1907, de la un capăt la altul, ntrenînd într-un năvnic șuvoi de luptă marea masă a țărănimii, înscriind în istoria socială a României de la începutul secolului XX, una din cele mai puternice lupte pe care țărănimea a dus-o de-a lungul veacurilor — marea răscoală din 1907.

---

¹⁵ Filiala Arhivelor Statului, Botoșani, fond Prefectura județului Botoșani, ds. 135/1907, f. 2.